

Kannanotto

JULKISEN VALLAN ON TIEDOSTETTAVA SOTE- JA MAAKUNTAUUDISTUKSEN VAIKUTUKSET JULKISIIN RUOKAPALVELUIHIN JA ALUETALOUTEEN

Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö, maaseutupolitiikan **maaseudun elinkeinot ja osaaminen -verkosto ja harvaan asutun maaseudun -verkosto** kantavat yhdessä hallituksen **LähiRuokaohjelman** kanssa huolta julkisten ruokapalveluiden toteuttamisesta tulevaisuudessa ja uudistuksen vaikutuksista alueiden lähituotannolle, yritystoiminnalle ja elinvoimaisuudelle, ja täten **esittävät kannanottonaan seuraavaa:**

- Sote- ja maakuntauudistusta eteenpäin vietäessä kunta- ja maakuntapäätäjien tulee kiinnittää erityistä huomiota uudistuksen vaikutuksiin oman alueensa ruokapalveluihin, ja etsiä yhdessä kestäviä ratkaisuja, joilla turvataan ao. palvelut ja edistetään laaja-alaisesti alueen elinvoimaisuutta.
- Sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännössä tulee paremmin mahdollistaa paikallisten joustavien ratkaisujen toteuttaminen. Kunta on alueellaan usein ainoa toimija jolla on käytettävissään keittiökapasiteettia, joka vastaa julkisten ruokapalveluiden tarpeisiin. Monimuotoisessa Suomessa tulee rakentaa kunkin alueen parasta tulevaisuutta siellä jo olevaa kapasiteettia hyödyntäen.
- Mikäli isoja, maakunnan konserniohjauksessa olevia tuotantokeittiö -yhtiöitä perustetaan, tulee osakassopimuksiin kirjata hankintojen yksilöiminen mm. – ja etenkin – lähiruokan osalta. Yhtiöjärjestykseen tulee kirjata yhtiön ja ruokapalvelun merkitys oman alueen taloudellisten tavoitteiden toteutukseen. Konserniohjeessa tulee myös linjata omistajien strategisten päätösten noudattamisesta yhtiön toiminnassa, esimerkiksi lähialueen tuotannon ja yrittäjien mahdollisuuksien parantamisesta.
- Tuotantotavoista riippumatta on kannettava huolta siitä, että koulujen ja päiväkotien ruokapalvelut tukevat tavoitetta ruokakasvatuksen merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja oppimiseen sekä tuovat esiin ja tunnustavat ammattikeittiöiden henkilöstön kovan ammattitaidon sekä tukevat heitä ammatillisessa kehittämisessä ja ammattiylpeyden muodostamisessa.
- Uudistettavien hankintastrategioiden, ml. tulevalle maakuntahallinnolle laadittavat strategiat, on tunnistettava keinot oman alueen yritystoiminnan edistämiseksi. Niiden on myös mahdollistettava pienhankintojen tekeminen hankintalainsäädännön kynnysarvojen mukaisesti.

Tausta

Julkisia hankintoja tehdään Suomessa vuosittain noin 35 miljardin euron edestä, josta ruokahankintojen osuus on noin 350 miljoonaa euroa. Tästä summasta keskimäärin 15 prosenttia kohdistuu oman maakunnan ja 65 prosenttia muiden kotimaisten elintarvikkeiden hankintaan. Julkisilla elintarvikehankinnoilla on täten merkittävä kansantaloudellinen rooli.

Aiemman kansallisen kynnysarvon (30 000 euroa) ylittäneiden, julkisesti ilmoitettujen tarjouspyyntöjen määrä on kohonnut vuosittain yli 20 000 tarjouspyyntöön. Erittäin merkittävä rooli on myös pienhankinnoilla, joita arvioiden mukaan on toteutettu vuosittain yli 100 000 kappaletta (aiemman 30 000 euron rajan mukaan).

Valtioneuvosto edellyttää, 29.6.2016 antamassaan periaatepäätöksessä, että julkisissa elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa tavoitellaan korkeaa laatua ja kokonaistaloudellista kestävyttä. *Kestävyys, vastuullisuus ja laatu* ovat vahva tuki paikallisen hankinnan puolesta.

Vuonna 2013 valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksytyssä hallituksen Lähiruokaohjelmassa on linjattu, että lähiruoan osuutta julkisissa ruokapalveluissa lisätään ja, että kunta-, maakunta- ja hankintastrategioissa tämä on huomioitu.

Uusi hankintalaki tuli voimaan 1.1.2017. Hankintalainsäädännön uudistus noudattaa pääministeri Sipilän hallituksen ohjelman linjausta pk-yritysten hankintaprosesseihin pääsyn edistämisestä uudistamalla keskeistä lainsäädäntöä.

Uusi laki muuttaa julkista hankintamenettelyä erityisesti siinä, että hankintojen kynnsarvot nousevat huomattavasti ja hankintalain soveltamisalan ulkopuolella olevien ns. pienhankintojen määrä kasvaa. Monelle pienelle yritykselle pienhankinnat voivat muodostaa merkittävän osan yrityksen vuosittaisesta liikevaihdosta. Uusi lainsäädäntö mahdollistaa pk-yritysten menestymisen kilpailutuksissa ja pääsemisen toimittajiksi hankintayksiköille. Edellytyksenä on, että lakia sovelletaan pk-yritysten osallistumismahdollisuudet hyödyntävällä tavalla, lisäten markkinavuoropuhelua.

Tällä hetkellä monissa kunnissa on meneillään hankintastrategioiden ja/tai -ohjeiden päivitys vastaamaan uutta hankintalakia. Julkisen hankinnan strategisten linjausten tulee tukea hankintojen suorittamista ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset huomioiden.

Käynnissä oleva alueuudistus muuttaa monia julkisen hankinnan toimintoja, kuten kuntien tuottamia ruokapalveluja. Tällä hetkellä kunta tuottaa ruokapalveluja sekä päiväkoteihin, kouluihin, henkilöstöruokalaan että terveyskeskuksiin ja hoivayksiköihin. Tulevan sote- ja maakuntauudistuksen myötä sosiaali- ja terveyspalvelut ml. niihin liittyvä ruokahuolto siirtyvät kunnilta maakunnille.

Uudistus vaikuttaa myös muiden palveluiden toteuttamiseen, kuten kuljetuksiin sekä puhtaus-, kiinteistöhoito- ja rakennuspalveluihin. Maakuntahallintoon siirtyvien tehtävien myötä myös kuntien ja kuntien liikelaitosten ao. tehtäviä hoitavat henkilöt siirtyvät maakuntahallintoon.

Uudistuksen myötä kuntiin jäävä ateriapalveluyksikkö jää kovin pieneksi ja ruokapalveluiden tuottaminen omana kunnan toimintana asettaa paikoin suuria haasteita. Mikäli kunta haluaa säilyttää ruokapalvelut kokonaisuutena ja edelleen valmistaa ateriat myös maakunnalle, yhtenä vaihtoehtona voi olla toiminnan yhtiöittäminen. Vaihtoehtona on ostaa ateriapalvelut yksityiseltä sektorilta ja näin vahvistaa lähipalveluja, yrittäjyyttä ja elinvoimaa myös maaseutualueilla.

Lisätietoa

Christell Åström, Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristön puheenjohtaja,
etunimi.sukunimi@mmm.fi, puh. 029 516 2030

Heidi Valtari, maaseutupolitiikan maaseudun elinkeinot ja osaaminen -verkosto,
etunimi.sukunimi@utu.fi, puh. 0400 487 160

Tytti Määttä, maaseutupolitiikan harvaan asutun maaseudun -verkosto,
etunimi.sukunimi@vaala.fi, puh. 0400 855 920

Kirsi Viljanen, Lähiruokaohjelma,
etunimi.sukunimi@mmm.fi, puh. 040 509 8986